

МЛАДЕЖКА ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ

„Осигуряване на висок жизнен стандарт в българските градове и села до 2030 г. –

възможно ли е и как да го постигнем?“

урб. Юлия Иванова

„Висок жизнен стандарт“ е субективно понятие, различно за всяка личност, което, съответно, е трудно измеримо. Необходимо е той да бъде дефиниран към момента, бележеш началото на разглеждания период и към неговия край, за да се направят съпоставка и оценка, както и да се приемат теоретични постулати за определяне границите на „нисък“, „нормален“ и „висок“ жизнен стандарт.

От гледна точка на гражданин и на професионалист бих посочила, че усещането за висок жизнен стандарт у човек се добива, при условие че той е изкачил пирамидата на Маслоу – задоволени физиологични нужди, стабилно чувство за сигурност, принадлежност, увереност и възможност за самоусъвършенстване. Тук идва въпросът как може да се осигури подходяща среда, за да се постигне това усещане за удовлетвореност у българите.

Ключовите думи за това са: **работа, информация, гражданско общество, взаимодействия**. Както при писането на проекти, и тук трябва да разсъждаваме върху причинно-следствените връзки и логическите взаимоотношения между различни фактори. Да започнем с това какво е необходимо на човек, за да усеща, че живее добре? Разбира се, намираме се в хипотезата на това какво управляващите органи могат да направят, за да предизвикат щастие сред населението. Тук можем да поставим фактори като достъп до подходящо обществено обслужване, култура, спорт, забавление и отдих, осигуреност с инфраструктура, транспорт и комуникации, наличие на значително озеленяване, чиста околна среда и баланс в екосистемите. Един от изключително важните фактори, непряко свързани с икономическия прогрес, е чувството за принадлежност. За да се изгради то да ни необходими най-общо казано идентичност, култура, местни инициативи и сдружения, каузи и доброволчество.

Загубата на идентичност е следствие и причина за широка палитра от проблеми в нашето общество. До голяма степен тя се дължи на повсеместната концепция на българина, че животът „навън“ е по-добър от този в България, съответно по-лесният начин е да изпратят децата си в чужбина, отколкото да ги насърчат да останат в родната страна и да полагат усилия, за да се повиши качеството на живот в нея. В училище и още повече в университета младежите биват облъчвани с думи чуждици и заемки, чието налагане, при добро желание и съвместна работа между филолози и професионални гилдии, могат да бъдат избегнати още в зародиш. Децата учат езици, защото, ако не намерят работа по специалността си някой ден, винаги могат да работят в call center. Бабите от малки учат внуците си, че „вносна стока“ е синоним на качествена такава. Хората се срамуват, ако са родени в село и бързат да се преместят в близкия или в по-голям град, както за да намерят работа за себе си и за своите семейства, така и за по-висок престиж.

Това е само малка част от списъка с проблеми на идентичността. За будните хора, които не са конформистки настроени и които виждат огромния потенциал на нашата държава, реакцията срещу гореописаните влияния се изразява в обединяване в местни сдружения и инициативи, развитие на културата, намиране и създаване на каузи и практикуване на доброволчество. Имайки предвид тенденцията за увеличаване на градското население за сметка на селското, неминуемо следствие е загубата на общности, а заедно с тях – и на градени с векове ценности. Така възниква нуждата на „социалното животно“ човека да търси други хора със сходни виждания, идеали и цели, за да формира групи от съмишленици и да извършва определени дейности съвместно с тях. Към настоящия момент се създават много младежки (и не само) организации с различна насоченост – екологична, социална, интеграционна, профилирана в определено професионално направление и т.н., Най-сериозните пречки пред извършването на тяхната дейност не се оказват финансовите, а административните и правните, защото законодателството по правило изостава от иновациите, а служителите в администрацията се страхуват да вземат решение, ако някой казус не е изрично описан в техните наредби. Провеждането на целенасочена политика за подкрепяне и насърчаване на тези инициативи от страна на управляващите органи е жизнено необходима, защото именно на тях се крепи и ще укрепва обществото.

Ако разгледаме направлението околна среда например, веднага можем да осъзнаем ролята на гражданското общество за нейното опазване и за поддържането на биоразнообразието. Необходима е

систематична работа за създаване на осъзнатост сред населението за ефектите от замърсяването на околната среда, които могат да резултират във влошаване на човешкото здраве, нарушаване на екосистеми, засилване негативните последици от природни бедствия и т.н. Почистването не е запазена отговорност единствено на институциите, но и на гражданите, особено имайки предвид, че самото замърсяване идва от населението и от стопанските субекти. Този постулат за споделена отговорност следва да се прилага за почти всички сфери на обществения живот, тъй като човек може да припознае нещо като свое, да го пази и да се грижи за него само ако е участвал в неговото изграждане.

На професионално ниво е необходимо ново обследване и картиране с подробно вътрешно зонироване на защитените зони и защитените територии, за да се преценят реалните ограничения и възможности за ползване на тези 30% от територията на страната. Това е необходимо, за да се постигне съвместно съжителство и симбиоза между човека и природата и да се осигури баланс между опазването на околната среда и потребностите на населението. Важно за опазването на природата е въвеждането на безвредни иновативни високотехнологични производства. Всеизвестен факт е, че глобите за замърсяващите предприятия са значително по-ниски, отколкото средствата, които са им необходими, за да приложат „зелени“ методи, щадящи околната среда, което не дава положителен ефект от мярката „глоба“.

Говорейки за предприятия трябва да отбележим засилващата се тенденция за внасяне на чуждестранни фирми, които инвестират и „аутсорсват“ в България и намаляването на българските предприемачи, особено крупни такива. Цялостната перспектива е за значително намаляване на производството, като в някои по-малки населени места общинската администрация е основният източник на работни места. По този начин институциите, администрацията бюрокрацията се превръщат от необходимост за обслужване на населението и бизнеса в самоцел, за да не бъде закрыта Общината. И тук стигаме до най-важния момент: за да постигнем условията за икономически растеж и условията за висок жизнен стандарт, трябва да има население, за което да се изгражда този стандарт, а основното условие, за да остават хората в по-малките населени места е наличието на **работа**. За това трябва да се създават устройствени, административни, финансови, информационни предпоставки за създаване на нови работни места, да се развива човешкият капацитет и да се катализира инициативата.

От устройствена гледна точка, Общите устройствени планове на общините са добро начало – те са силен инструмент, при положение че отговорните институции съумеят да боравят с тях рационално и ефективно. Качеството на тези планове, обаче, би могло да е на много по-високо ниво, а това в по-голямата си част зависи от качеството на изходните данни и наличната информация. Всяко инвестиционно намерение е предхождано от подробен устройствен план, което, заедно с необходимостта за конкретизиране предвижданията на ОУП, води до наболяла нужда за покриване територията на населените места с цялостни ПУП. Практиката за изготвяне на частични ПУП за отделни имоти е порочна и безсмислена, тъй като по този начин не могат да се проследят взаимовръзките между различните обекти и тяхното влияние. Жизненоважно за изработването на цялостни ПУП за населените места е предварителното изготвяне на кадастрални карти. Съществуващите карти на възстановената собственост са грешни и неактуални и тяхното евентуално превръщане в кадастрални карти ще задълбочи проблемите до степен на безизходица. Създаването на нови кадастрални карти следва да се извършва поетапно и под строг контрол, за да не се засягат вещните права на собствениците, което ще се прояви в съдебни спорове и масово недоволство.

В периода до 2030 ще се оцени ефективността на инструмента ОУПО и ще се случат много естествени промени в структурата на населените места в страната, поради обезлюдяването на много селища. Това е времето да се подготви една административно-териториална реформа за закриване и обединяване на населени места, предефиниране на общински граници, сливане на общини и създаване на агломерации от селища с допълващи се функции. Това следва да се извършва при максимално запазване на изградената и отговаряща на съвременните стандарти инфраструктура, логическо следване на естествените природни делители при очертаването на новите общински граници, които е добре да съвпадат където е приложимо с границите на речните басейни и оптимизиране структурата и функционирането на администрациите за по-добро управление на възложените им територия и финансов ресурс.

Подготовката на подобна реформа е продължителен процес, който може да се случи до изтичане действието на сега изработваните ОУПО и съответно до по-следващия планов период на

стратегическите планове. Подготовката задължително трябва да включи поредица от изследвания и изработване на нови методи за събиране на информация за новодефинираните територии, най-вече от НСИ. Такива анализи и бази от данни са основополагащи и за налагане на промени при изготвяне на различните видове планови документи – стратегически и устройствени – касаещи една и съща територия. Днес се губи ценно време и ресурси за екипите, изготвящи съответните планове, за общините и за всички институции, от които се изискват базова информация и съгласуване на предвижданията, тъй като разглежданите документи се изготвят от различни фирми, в които няма представител на общинската администрация и не е изготвена единна информационна система, обезпечаваша нуждата от изходни данни. Необходимо е да се организира на законодателно ниво интегриране на плановете и на административно ниво – оптимизиране и съвместяване на процедурите, защото загубата на време е огромна и, изчислена в процент от БВП, е значителен довод за приемане на промени за по-добра ефективност на работата и комуникацията между управленските структури от всички равнища.

Всяка промяна трябва да е съпроводена от квалификация, преквалификация и адаптиране на образователната система. Общинските администрации трябва да бъдат обучавани да боравят с дадените им устройствени (и не само) инструменти. В много от тези структури средната възраст на служителите е много висока, което от една страна затруднява нововъведенията, а от друга – поставя в затруднено положение самата институция при едновременно пенсиониране на голяма част от работещите в нея. Необходимо е привличане на млади хора в Общините, за осигуряване необходимия „коефициент на заместване“. Много лесен начин за постигане на тази цел е ако представители на администрацията присъстват на дипломни защиты на студенти, където могат да подберат качествени кадри и да ги поканят на интервю за работа. Полезен за всички страни метод би бил сключване на договор между администрация и ВУЗ от една и съща професионална сфера, който да урежда съвместна работа по реални проекти и развитие на приложната изследователска дейност на университетите. Така съответната институция ще получава свежите идеи, от които има нужда, студентите ще се сблъскат с практическата страна на изучаваната материя, а и се предоставя възможност за предлагане на стаж или работа на определени избрани студенти. Ако се репликира и умножи моделът на инициативата на Президента на Република България – “Младежка визия за развитие на България” на всички йерархични нива на управление, това ще доведе до значително подобряване на администрацията и осигуряване на приемственост, по-лесно прокарване на нововъведения и понижаване на младежката безработица. Постъпления в тази насока следва да се направят и за обвързване на бизнеса със студентите и “произвеждане” на вид, брой и качество кадри в образователната система, съответстващи на настоящите и предвижданите нужди на пазара на труда. Дисбалансът днес е шокиращ, а практики като заплащане на преподавателите във висшите учебни заведения във функция от броя на завършилите студенти генерира голям брой некачествени специалисти, които в последствие вземат важни решения за развитието на страната.

Друг стимул за подобряване работата на местната власт е децентрализация на по-широк диапазон от функции и повече свобода при вземане на решенията от местно значение. Създаването на регионално административно звено на ниво NUTS2, но с ясно дефиниране на задължения, правомощия, хоризонтални и вертикални взаимоотношения би облекчило много процеси и би разпределило тежестта на отговорностите на държавното ниво.

Друга предпоставка за създаване на работни места и повишаване на заетостта от политически и административен характер са данъчните облекчения и осигуряването на стимули за българските производители с акцент върху МСП и върху селскостопанските субекти. Необходимо е провеждането на целенасочена политика, която да задвижи процесите на обединяване на малките производители, затваряне на производствения цикъл, утвърждаване на качествени продукти и директно предлагане на продукцията на крайните потребители. Другата страна на монетата е налагане на позитивна обществена нагласа на българина да купува местна продукция и да я предпочита пред вносната, за което е необходимо засилено промотиране на българската стока на нашия пазар на всички нива.

И не на последно място, за да се създава работа за населението е необходима инициатива от страна на българите, развиване на предприемаческия дух, формиране на активно гражданско общество и промяна в мисленето, предразсъдъците и връзките между различните участници в процесите. Българинът изпитва страх от провал и затова предпочита да не поема риск, започвайки собствен бизнес.

В неговите представи някой друг е длъжен да му осигури всичко, от което има нужда: да го образова, да му даде работа, да му почисти градинката пред блока и т.н. Дълъг е пътят, който трябва да се извърви, за да се внуши чувство за лична отговорност на гражданите за случващото се около тях - за това е необходимо доверие, сигурност, чувство за собственост, за принадлежност, чувство, че всеки човек има глас и неговият глас е важен, както и припомняне на истинските, човешките ценности, заменени от меркантилни стремежи за власт и пари. Промяната е изключително комплексна и трябва да се случва едновременно на различни "бойни полета", но това би било възможно единствено ако има приемственост на политиките между сменящите се управници. Необходимо е да се формулират ценности, които да се предават в наследство независимо от партията, която застъпва на власт. Стимулирането на активното гражданско общество, предприемачеството и местната инициативност, заедно с целенасочена политика за оптимизиране на администрацията ще доведат неминуемо до синергичен ефект и осезаемо повишаване на жизнения стандарт в българските градове и села.